

Марија С. Цветићанин¹
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

ВУК КОЈИ ЈЕ УМЕО ДА СЕ ИГРА БЕЛУТКОМ

(Слађана Илић (прир.), *У заједничарењу с ђесником и небом*,
Београд: Завод за проучавање културног развитка, 2022)

У заједничарењу са ђесником и небом јесте публикација објављена на стогодишњицу рођења Васка Попе и део је едиције „Културни код”, која излази у оквиру Завода за проучавање културног развитка. Зборник је сачињен од есеја тумача књижевности, који су настајали у приближно исто време. Наслов је инспирисан текстом Небојше Лапчевића *Разговор духом изошћрен* у коме он истиче да само ангажовани читалац може да разуме Попину поезију, тако што ће да се упусти у „заједничарење”. Заједничарење би представљало „временски неомеђено сапостојање са живим духом песника и његовим наслеђем” како појам тумачи Јана Алексић у тексту штампаном на самим корицама зборника. Есеји у оквиру публикације распоређени су према блискости теме коју обрађују, односно сфери песниковог стваралаштва на коју стављају акценат, у три целине, од којих је прва *Звездочаишец и небески извештач*, за њом следи *Речисти иренушак*, а зборник затвара *Све мораш обавишти на време; ђосле је све већ касно!*. Последњи сегмент сачињен је од само једног текста, а то је *Васко и шапка* Павла Угринова, који функционише као својеврсна сублимација свега онога о чему су остали есеји говорили.

Публикацију отвара текст Саше Радојчића *Мађијско и објективно*, који износи већину тема и мотива којима се Васко Попа бавио, али и истиче зашто је Попа био и остао важан песник, како за своје савременике тако и за савремено доба и науку о књижевности (в. Илић 2022: 9). О овоме сведоче и реченице којима је есеј завршен: „Рећи да је поезија Васка Попе жива поезија, значи рећи да је жив свет који нам том поезијом нешто говори. Шта говори – то ће знати они који живе песнички” (11). Иако се када се пише и говори о поезији Васка Попе највише пажње обраћа на мотиве које је он користио, шта је позајмљивао из народне традиције и фолклора, зашто се десио велик заокрет у његовом стваралаштву у последње три збирке и многим другим темама које извиру из набројаног, ипак се чини да говора о свему овоме не би могло да буде без подробног бављења језиком који је песник изградио. Стога,

1 cveticaninmarija435@gmail.com

и почињемо са оним што су књижевни тумачи имали да кажу о магичном, односно магијском, језику његових збирки. Такав језик тематизује већ поменути први есеј из публикације, а о њему затим наставља да говори Драган Марковић у тексту *Звезде су му биле ближе него сами људи*, као и готово сви други који следе (в. Илић 2022: 19). Иако се тумачи нису превише упуштали у објашњења зашто је Попин израз тако назван и који је значај тога, из уверења да је веома познато, треба истаћи да су тумачи баш у помену језика пронашли упоришну тачку за говор о другим аспектима песничког дела, које су посебно желели да истакну.

Две су збирке на које је стављен највећи акценат, „Кора” и „Усправна земља”, при чему им је додељен статус иницијалне каписле за све оно што је настало након њих. Наведено не чуди ако се подсетимо да је „Усправна земља” као један од циклуса била део „Коре”, док није одвојена у засебну збирку. „Усправној земљи” је посебну пажњу посветила Светлана Шеатовић у есеју *Васко Попа – синџеза српској идентитетској – тридесет година после*, где засебно анализира песме „Жича”, „Манасија”, „Косово поље”, „Венцоносац са Косова поља” као и суштину циклуса „Ходочашћа” и „Савин извор” (в. Илић 2022: 43). Кроз бављење наведеним песмама она је покушала да прикаже колико „Усправна земља” као песничка збирка блиско корелира са другим формама стваралаштва којима се Васко Попа бавио. Мисли се превасходно на антологију средњовековне српске књижевности „Јутро мислено” и чувени „Србљак” који је „кључна књига која је мењала самосвест и самоспознање сопствених корена у најширем кругу српских књижевника (Васко Попа, Иван В. Лалић, Миодраг Павловић, Јован Христић, Матија Бећковић, Милосав Тешић), по речима ауторке (51). Тиме је показано да је Васко Попа и изван писања поезије истраживао и живео оно што је и певао.

На ову тему наставља се и допуњује је есеј *Васко Попа – песник српске инџералне културе* Марка Радуловића, који посебно истиче улогу Светог Саве и средњовековља у стваралаштву овог песника (в. Илић 2022: 71). Оно по чему је још драгоцен наведени текст јесте истицање мотива сунца, који заузима посебан положај у опусу Васка Попе (77). Уз сунце као животодавну силу и извор светлости, неизоставан је и мотив игре која је на неки начин и омогућена постојањем тог „песничког сунца” које је покреће. О игри у поезији Васка Попе рекли су понешто готово сви есеји који сачињавају публикацију. Трећи мотив који је додатно апострофиран, јер се у неком облику пружа кроз целокупну Попину књижевну продукцију, јесте мотив Косова и завета који је наш народ дао, и то не само у оним песмама и циклусима који директно обрађују битку и њене духовне и материјалне последице, него у вишем метафизичком смислу Косова као „усправне земље” која је *axis mundi* нашег идентитета, како оног колективног и народног тако и личног. Када је реч о личном идентитету Васка Попе он је у тесној вези са његовим песничким идентитетом и у много чему се преклапају.

Свакако да су тумачи истицали поодавно познато Попино ослањање на фолклор и кратке народне облике којима се инспирисао. Међутим, чини се да је покушао да осећа традицију, уместо да је само чита, а затим и да тај осећај пренесе у његово време и заогрне га рухом новог језика, стила и песничке ситуације, тако да очува првобитни значај и поруку. Када је реч о традицији, фолклору, средњем веку и наслеђу неизоставан је говор о такозваном „митском мишљењу” Васка Попе којима се најподробније баве есеји другог дела публикације. Поред својих савременика два су песника без којих поезија Васка Попе не би била оно што јесте, а то су Растко Петровић и Момчило Настасијевић, које је сматрао за једне од најзначајнијих аутора наше књижевности. На темељима њихове поезије је изградио основу за нека од својих размишљања о народној традицији и националним симболима, о чему пише Миломир Гавриловић у есеју *Мишска аутобиографија Васка Попе* (в. Илић 2022: 89). Када је реч о миту и односу Васка Попе према њему чини се да ту има места за помен још једног од најзначајнијих аутора наше књижевности, а то је Милош Црњански. На трагу наведене мисли, Гавриловић у свом есеју разјашњава како се то човек препознаје у космосу и космос у човеку (116), на послетку чега јесте закључак да се све у свему препознаје и да је све у својој суштини повезиво са свим, што је сродно са основама суматраизма. Такође, са Иваном В. Лалићем, Мидрагом Павловићем и Љубомиром Симовићем делио је срж око које су се оријентисале све њихове теме, песничке слике, мотиви, стилске и језичке иновације, а то је једна од најуниверзалнијих покретачких сила, не само поезије, него и живота – љубав. О овоме говори значајан део есеја Марка Радуловића *Васко Попа – песник српске индустријалне културе* (в. Илић 2022: 71).

Два текста у зборнику баве се „Малом кутијом” као синегдохом онога што чини свет Васка Попе. Две ауторке, Злата Коцић у есеју *Космојонски бумеранзи Васка Попе* и Соња Миловановић у *Сањаријама о Малој кутији* посматрају овај циклус од једанаест песама из перспективе неке врсте заоставштине и његове поруке целом свету, како би требало живети (в. Илић 2022: 33–40, 61–69). Шта истински означава мала кутија тешко је одредиво сем да је „ова загонетна појава уједно и сила стварања и сила разарања, конструктивно-деструктивни принцип сопства и света” (в. 66). Мала кутија је „песма која сања” а свако од нас треба да има у виду његов стих „Чувајте малу кутију”, јер чувањем ње чува се сањар у себи.

Текст којим се завршава публикација *Васко и шачка* Павла Угринова заокружује причу о Васку Попи коју су остали есеји приказали, тако што чини управо оно што је и речено његовим насловом – истиче важност стављања тачке (в. Илић 2022: 129). Васко Попа је морао да престане и да се заврши у једном тренутку, а оно што је кључно јесте да тај тренутак буде добро одабран, како се не би закаснило. За разлику од живота песника његова поезија не мора да има крај у времену све док се

о њој говори и пише, чему ова публикација свакако доприноси. Наиме, будући да је зборник објављен у години када се навршила стогодишњица рођења Васка Попе, он уместо тачке ставља зарез на проучавање његовог стваралаштва, при чему доприноси очувању сећања на овог аутора, тако што обједињује све његове мотиве. Дакле, вук, со, земља, кора, белутак и многи други налазе своје место у оквиру ове публикације.

Примљен: 19. октобра 2023.

Прихваћен за штампу октобра 2023.